

การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่อง มโนทัศน์พื้นที่ “บน” :

กรณีศึกษา คำว่า “shàng” ในภาษาจีนแมนดาริน และ “บน” “เหนือ” “ขึ้น” ในภาษาไทย
汉泰表达方位概念“上”的语法特征及认知语义特征对比初探——以
“上”与“[bon³³]、[na²⁴]、[kʰn⁴¹]”为例

A Comparative Study on the Grammatical and Cognitive Semantic of
Spatial Concepts “On” : A Case Study of the Prepositions Shang in
Mandarin Chinese and [bon³³], [na²⁴] and [kʰn⁴¹] in Thai

อรณิศา วิริยธนานนท์¹

บทคัดย่อ: บทความนี้อ้างอิงและประมวลผลจากผลงานวิจัยในอดีต เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ
วิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลการใช้ภาษาจริง ในด้านลักษณะทางไวยากรณ์ และ
อรรถศาสตร์ปริชานของมโนทัศน์พื้นที่ “บน” ในภาษาจีนแมนดารินและภาษาไทย เพื่อ
อธิบายคำบอกทิศทาง “shàng” ในภาษาจีนกับคำว่า “บน” “เหนือ” “ขึ้น” ในภาษาไทย
จากนั้นเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างคำทั้ง 4 คำนี้ หวังว่า
ผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาอ้างอิง เพื่อใช้ในการสอนภาษาจีนและ
ภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: การศึกษาเปรียบเทียบ มโนทัศน์พื้นที่ “บน” ลักษณะทางไวยากรณ์
อรรถศาสตร์ปริชาน ภาพร่าง

¹ อรณิศา วิริยธนานนท์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาและนิรุกติศาสตร์จีน มหาวิทยาลัยเจ้อเจียง สาธารณรัฐประชาชนจีน
陈美英, 现为浙江大学人文学院汉语言文字学专业博士研究生。

Ornisa Wiriyathananon, Ph.D. candidate in Chinese Philology, Zhejiang University, P.R. China.

摘要：本文以汉语方位词“上”和泰语相对应的词“[bon³³] (บน) 、[nia²⁴] (เหนือ)、[k^hin⁴¹] (ขึ้น)”为研究对象。在前人的研究基础上进行梳理，并通过真实语料库进行分析。以语法特征、搭配结构及认知语义为重点，揭示汉语方位词“上”的认知特点；同时在与泰语表达“上”的静态关系的[bon³³] ()、[nia²⁴] ()以及动态关系的[k^hin⁴¹] ()进行对比之后，找出泰语三个词之间的异同，并找出它们与汉语“上”的相似与差异，希望本文研究成果能为对泰汉语教学以及对汉泰语教学提供参考。

关键词：汉泰对比；方位概念“上”；语法特征；认知语义；意象图式

Abstract: This article refers to and evaluates data from research in the past to form the basis for an analysis of language data in real usage. The study aspects include grammatical characteristics, structural analysis, the cognitive semantic of spatial concept “On” in Mandarin Chinese and Thai. The study explains the prepositions Shang in Mandarin Chinese and [bon³³], [nia²⁴] and [k^h in⁴¹] in Thai and then compares the similarities and differences of these four words. Hopefully, the research results will be beneficial in teaching Mandarin Chinese and Thai to foreigners.

Keywords: Comparative Study, Spatial Concept “On”, Grammatical Characteristics, Cognitive Semantic, Image Schema

引言

就汉泰两种语言来说，虽然汉语和泰语有许多共同特点，如汉语和泰语都是孤立语、缺乏形态变化、句子的基本语序是、主语+谓语+宾语等，但是

由于不同民族不同文化在思维认知方面总是存在差异，并且这些差异往往是通过语言表现出来的，因此尽管泰语和汉语都具有方位概念，但是二者的方位系统却并不相同。比如泰语语法系统里面没有“方位词”，而是用介词、修饰语（相当于汉语的形容词、副词）、名词、动词来表达方位概念，而且有一部分方位概念在语法及意义等方面跟汉语也不尽相同。

方位词的研究多年来是汉语研究的热点之一，取得了很多研究成果。但泰国的泰语学界对泰语方位系统的研究很少，目前还停留在表面上的解释，如词类辨析、意义的基本解释等（Phimpha Bamrungsuk, 1972; Amara Prasithratsint, 2000），关于汉泰方位词的对比研究也极少。

本文认为方位概念是一个基本概念范畴，学习一种语言离不开这些知识，学习者一定会学到或用到这些表达方法。因此，本文认为方位概念“上”是一个非常值得研究的题目。首先本文分别研究汉语、泰语表达这些概念的词的语法特征及其表达意义，通过对两种语言的深入研究，加深对各语言特点的了解。其次，对汉语和泰语进行对比分析，从而有助于汉语、泰语的对外教学，并希望对深化对汉语和泰语的方位系统的认识有一定的意义与帮助。

1. 汉语方位概念“上”与泰语相对应的词“[bon³³](บน)、[nia²⁴]

(เหนือ)、[k^hm⁴¹](ขึ้น)”的语法特征对比

汉泰采用不同手段表达方位概念，汉语用“方位词”，由于泰语语法系统里没有方位词，因此一般用“介词”来表达两个事物的位置方向关系。此

外，泰语还用修饰语、名词、动词来表达方位概念。本文对汉泰的“上”概念进行对比，找出它们的异同。具体情况如下：

表 1：“上”与泰语相对应的词 “[bon³³]()、[nia²⁴]()、[k^hin⁴¹]()”的词性对比

词	词性	短语	方位概念
上	1. 方位词 2. 动词	1. 方位短语 2. 介词短语	静态关系“上” 动态关系“上”
[bon ³³]()	1. 名词 2. 介词 3. 修饰语 ¹ (只修饰名词)	1. 介词短语 -地点短语 ² -简式地点短语 ³ 2. 名词性短语	静态关系“上”
[nia ²⁴]()	1. 名词 2. 介词 3. 修饰语 (只修饰名词)	1. 介词短语 -地点短语 -简式地点短语 2. 名词性短语	- 静态关系 “上”(介词) - 绝对方向 “北” (名词、修饰语)
[k ^h in ⁴¹]()	1. 动词	1. 动词短语	动态关系“上”

¹ คำวิเศษณ์: 修饰语。泰语的修饰语包括“名词修饰语”和“谓语修饰语”两种，相当于“形容词”和“副词”。其位置位于中心语后边，修饰中心语。

² 地点短语，是句子中的地点补足语，此种短语都能放在句首和句尾。这种短语是句子中的一个语法成分。(维金·帕努蓬博士(Vijin Phanupong), 1989, 93-94 页)

³ 简式地点短语，用来修饰名词或动词。这两种词地点词组只是词组的组合成分，而不是句子成分。修饰动词的地点词组不能移到句首。(维金·帕努蓬博士(Vijin Phanupong), 1989, 89-91 页)

	2. 介词 3. 修饰语（修饰 动词、名词）	2. 介词短语 -简式地点短语 3. 名词性短语	
--	------------------------------	--------------------------------	--

“上”的使用范围比泰语的广泛，一个词能充当构词语素，能放在介词、名词或介词短语后面，还能充当动词（包括作谓语和补语）。泰语 [bon³³] ()、[nia²⁴] ()、[k^hin⁴¹](⁴¹) 分工很清楚。表达“上”的静态关系主要用 [bon³³] () (介词、修饰语、名词) 和 [nia²⁴] () (介词)，但二者在具体的认知语义上有差别：[nia²⁴] () 表达[-接触]；[bon³³] () 表达[+接触]。另外，[nia²⁴] () 充当修饰语或名词时不表达“上”概念，而表达绝对方位关系——“北”。表达“上”的动态关系主要用[k^hin⁴¹](⁴¹)，[k^hin⁴¹](⁴¹)的基本词性是动词，但泰语研究成果表明它已经语法化为介词，并在语法化为修饰语的过程中(Amara Prasithrathsint, 2000)。

用泰语表达方位概念“上”可选用不同的词来表达，而汉语只用“上”。本文初步对这些词进行对比，找出它们在语法上及意义表达的异同，如表2：

表 2: “上”与泰语相对应的词 “[bon³³]()、[nia²⁴]()、[k^hm⁴¹](^๓)” 的搭配结构对比

搭配结构	上	[bon ³³]()	[nia ²⁴]()	[k ^h m ⁴¹](^๓)
1. 语素	1. 前置“上+名词” 2. 后置“名词+上”	(修饰语)“名词+[bon ³³]”复合词的组成成分(表示位置“上”)	(修饰语)“名词+[nia ²⁴]”复合词的组成成分(表示位置“北”)	(修饰语)“名词+[k ^h m ⁴¹]”复合词的组成成分(表示移动方向“上”)
2. 词 2.1 单用	1. 作主语(方位词) 2. 作谓语(动词)	1. 作宾语(名词) (表示位置“上”)	1. 作宾语(名词) (表示位置“北”)	1. 作谓语(动词) (表示移动方向“上”)
2.2 成对使用	1. 上下 2. 上下+名词 3. 数量+上下 4. 一上一下 5. 名词+上下	—	—	—
2.3 名词+方位词	名词+上(方位词) -方位短语作主语、定语、宾语-表示位置“上”	[bon ³³](介词)+名词 -介词短语修饰名词或动词 -表示位置“上”	[nia ²⁴](介词)+名词 -介词短语修饰名词或动词 -表示位置“上”	—
2.4 动词+介词+名词+方位词	动词+介词+名词+上 -介词短语作补语 -表示位置“上”	动词+[bon ³³](介词)+名词 -介词短语修饰动词 -表示位置“上”	动词+[nia ²⁴](介词)+名词 -介词短语修饰动词 -表示位置“上”	—

2.5 介词+名词+方位词+动词	介词+名词+上+动词 -介词短语作状语 -表示位置“上”或引申意义	1. [bon ³³] (介词)+名词+谓语 2. 谓语+介词[bon ³³]+名词 -介词短语作句子的地点补足语 -表示位置“上”	1. [na ²⁴] (介词)+名词+谓语 2. 谓语+介词[na ²⁴]+名词 -介词短语作句子的地点补足语 -表示位置“上”	-
2.6 介词+方位词+动词	介词+上+动词 -介词短语作状语 -表示位置“上”	动词+介词+[bon ³³] (名词) -介词短语修饰动词 -表示位置“上”	动词+介词+[na ²⁴] (名词) -介词短语修饰动词 -表示位置“北”	动词+[k ^h m ⁴¹] (介词)+名词 -介词短语修饰动词 -表示移动方向“上”
2.7 动词+宾语	上(动词)+宾语	-	-	[k ^h m ⁴¹] (动词)+宾语
2.8 连动句	上(动词)+宾语+动词 2+宾语2	-	-	[k ^h m ⁴¹] (动词)+宾语+动词 2+宾语2
2.9 离合动词	上(动词)+宾语	-	-	-
2.10 趋向补语	动词+上+(来/去)	-	-	动词+[k ^h m ⁴¹] (修饰语)
2.11 结果补语	动词+上	-	-	-
2.12 可能补语	动词+(得/不)+上	-	-	-

本文发现，只有汉语“上”与泰语[k^hm⁴¹](^๕)在动词单独使用、“动词+宾语”结构以及连动结构方面的用法相同，可以对应的翻译。在其他用法上有不同的结构和意义。具体情况如下：

(一) 汉语“上”可分为语素、词。语素“上”组合成词后，结构可前置、后置，其本义已经引申为其他意义；而泰语[bon³³]()、[nia²⁴]()、[k^hm⁴¹](^๕)是复合词的组合成分，组合后其本义还存在，它们作为修饰语（修饰名词）结构只能放在中心语后面。但表达的意思不同：[bon³³]()（表示位置“上”）、[nia²⁴]()（表示绝对方位“北”）、[k^hm⁴¹](^๕)（表示动作的移动“上”），如：[dam⁴¹bon³³]（上面）、[dam⁴¹nia²⁴]（北边）、[t^haŋ³³k^hm⁴¹](^๕)（上方向）等。

(二) 单用：“上”（方位词）作主语，表示处所“上面、上方”；（动词）作谓语，表示动作“从低到高处”的移动方向。[bon³³]()（名词）作宾语，表示处所“上面、这里、那里”；[nia²⁴]()（名词）作宾语，表示处所“北部、北方”；[k^hm⁴¹](^๕)（动词）作谓语，表示动作“从低到高处”的移动方向。

(三) 成对使用：“上下”能表达空间，并能表达引申意义，如概数、大概、全部等。泰语没有成对使用的用法。

(四) “名词+上”结构，“上”是方位词，组合成方位短语充当主语、定语、宾语；而泰语用介词短语“[bon³³]()、[nia²⁴]()（介词）+名词”结构，表达事物的位置。该介词短语不能单独使用，只能放在名词后充当定语或放在动词后充当句子的简式地点短语，而不能充当主语、宾

语。“[bon³³]()、[nia²⁴]() (介词)+名词”与“名词+上”结构相对应，但[bon³³]()表达[+接触]；[nia²⁴]()表达[-接触]。例如：

(1) 墙上贴满了花花绿绿的美女。

(2) 他把书放到桌上。

(3) 桌上的餐巾

(4) พลอยเอนหลังลงบนที่นอน

(Ploy 躺 背 下 上 床)

译：Ploy 躺在床上。

(5) _____

(十字架 上 屋顶 教堂 作 从 金属 镶嵌 玻璃 蓝色)

译：教堂屋顶上的十字架是从金属镶嵌蓝色玻璃制造出来的。

(五) “介词+名词+上+动词”结构，“上”是方位词，组合成介词短语充当状语；而泰语用介词短语“[bon³³]()、[nia²⁴]() (介词)+名词+谓语”或“谓语+[bon³³]()、[nia²⁴]() (介词)+名词”结构，表达事物的位置，是句子的地点补足语，可放在句首或句尾能充当修饰动词，但[bon³³]()表达[+接触]；[nia²⁴]()表达[-接触]。例如：

(6) 离开小酒馆，我们在路上慢悠悠地走着。

(7) _____

(上 墙 上 桌 书 贴 纸)

译：桌子上方的墙上贴着纸。

(8) คุณจะต้องคิดตลอดไปซึ่งเปรียบเสมือนแสงอาทิตย์ส่องมาคือเห็น_____

(你 要 必须 安装 灯泡 的 相当于 太阳光 假 在 上 鱼缸)

译：你必须要在鱼缸上面挂着灯泡，这个灯泡就相当于人工太阳光。

(六) “动词+介词+名词+上”结构，“上”是方位词，组合成介词短语充当补语；而泰语用“动词+[bon³³]()、[nia²⁴]() (介词) +名词”结构，放在动词后面表示动作发生或处于某个地点，但[bon³³]()表达[+接触]；[nia²⁴]()表达[-接触]。例如：

(9) 血儿滴在地上。

(10) คลื่นสัญญาณจะถูกบันทึกลงบน_____

(电磁波 将 被 录 下 上 波段)

译：电磁波将被录在波段上。

(11) _____

(妹妹 看 到 卡通鱼 尼莫 游 在 上 海葵)

译：妹妹看到卡通鱼尼莫在海葵上面游着。

(七) “介词+上+动词”结构，“上”是方位词，组合成介词短语充当状语；而泰语用“动词+介词+[bon³³]()、[nia²⁴]() (名词)”结构，这种结构当中[bon³³]()、[nia²⁴]()是名词，与介词组合后修饰动词，但[bon³³]()表达位置“上”，而[nia²⁴]()表达“北部”。另外，[k^hni⁴¹](⁴¹)(介词)还能用在“动词+[k^hni⁴¹](⁴¹)(介词)+名词”结构，[k^hni⁴¹](⁴¹)(介词)连接动词和名词，表示动作的目的地。

(12) 从下往上爬，好半天都喘不过气来。

(13) จากบน

(分权 行政权 从 上 下 去 到 级 下)

译：自上而下分行政权

(14) น้ำ _____

(水 涌 从 北)

译：水从北部涌过来。

(15) สองคน _____

(男人 帅 两 个 跳 上 岸)

译：两个帅哥跳上岸。

(八) “上” (动词) 放在动词后作趋向补语；泰语也有“动词+[k^hm⁴¹](⁴¹)”，但这里[k^hm⁴¹](⁴¹)是修饰语 (修饰动词)。它们都表达动作的趋向“从低处到高处”。例如：

(16) 我也加快脚步爬上去。

(17) ไปไปโดดย่ำไปมาอยู่บนที่นอนของเธอ

(走 上 去 跳 踩 去 来 在 上 床 的 她)

译：爬上她的床跳来跳去。

(九) “上” (动词) 表达结果补语和可能补语时，“上”的本义已经引申为结果意义和能力意义。泰语语法系统没有补语，而是用其他词语来表达这些意义。此外，泰语也用[k^hm⁴¹](⁴¹) (修饰语) 表达多种引申意义。如，[t^hiaŋ²⁴ maj⁴¹ k^hm⁴¹](⁴¹) (话站不住脚) 等。例如：

(18) 你才来北京多久呀，就为自己买上了这么好的房子。

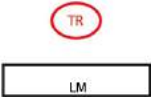
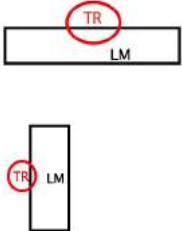
(19) 你不下苦功夫就不能赶上他们。

2. 汉语方位概念“上”与泰语相对应的词“[bon³³](บน)、[nia²⁴](เหนือ)、[k^hm⁴¹](ขึ้น)”的认知语义特征对比

经过汉泰表达“上”概念的词语的认知语义对比分析后，本文总结出下表 3：

表 3：“上”与 [bon³³]()、[nia²⁴]() 和 [k^hm⁴¹]() 的认知语义对比

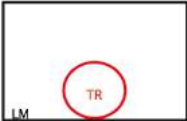
意义/词	上	[bon ³³]()	[nia ²⁴]()	[k ^h m ⁴¹]()
1. 本义	词性：方位词（位置在高处）；动词（从低处到高处移动）	词性：修饰语 位置在高处	词性：名词 北部	词性：动词 从低处到高处移动
2. 空间方位意义 (静态关系)	√	√	√	×
图式 1 *射体和界标都是实体（物体或液体），“射体”处于“界标”上面，与“界标”接触，界标处于水平位置。”	例子： 躺在床上动不了窝儿	例子： ฉันเดินตัวลีบเอากกล่อง ของขวัญไปวางบนโต๊ะ 译：我没自信地走，把礼物盒放到桌上。	例子： ไม้กางเขนเหนือหลังคา โบสถ์ 译：教堂屋顶上的十字架	×

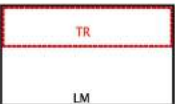
意义/词	上	[bon ³³] ()	[nia ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](¹ ₁)
<p>图式 2</p> <p>*射体处于界标上方，与界标不接触，射体与界标处于水平位置关系。</p>	<p>√</p> <p>例子： 沙发上(方)有一盏灯。</p>	<p>√</p> <p>例子： กล้องภาพยนตร์เคลื่อนไปบนภาพเขียนภาพหนึ่ง 译：录像机在一幅画儿上方移动。</p>	<p>√</p> <p>例子： ที่เก็บสัมภาระเหนือที่นั่ง 译：座位上方的行李舱</p>	<p>×</p>
<p>图式 3</p> 	<p>√</p> <p>例子： 耳朵上戴了四个耳钉</p>	<p>√</p> <p>例子： แผ่นกระแทกร้อนที่ติดตั้งอยู่บนโต๊ะอาหาร 译：安装在饭桌上的电磁发热片。</p>	<p>×</p>	<p>×</p>

意义/词	上	[bon ³³] ()	[niɑ ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](^上)
*射体的一部分附着在界标里，一部分凸出来。界标可能是水平位置，也可能是垂直位置，或者不确定位置。				
图式 4 *射体处于界标表面，成为界标的一部分。	√ 例子： 从 <u>照片上</u> 看到的。	√ 例子： รายละเอียดบนฉลากไม่ครบถ้วน 译：说明标签上的信息不齐全。	×	×
图式 5	√ 例子： <u>墙上</u> 的地图	√ 例子： นาฬิกาบนผนัง 译：墙上的挂表	×	×

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nia ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](⁴¹)
<p>*射体 (是物体) 处于界标上</p> <p>面，与界标接触。界标处于垂直位置。</p>				
<p>图式 6</p> <p>*射体与界标的下表面相接触，界标处于水平位置。</p>	<p>√</p> <p>例子： 天花板上悬挂一只 吊灯。</p>	<p>√</p> <p>例子： แผลบนเขตนปาก 译：腮上的伤口</p>	<p>×</p>	<p>×</p>
	<p>√</p> <p>例子：</p>	<p>√</p> <p>例子：</p>	<p>×</p>	<p>×</p>

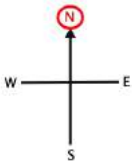
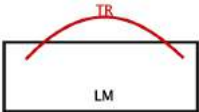
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nɿa ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](上)
<p>图式 7</p> <p>*射体 (不是物体) 处于界标表面, 界标处于垂直位置, 或不定位置。</p>	<p>身上纹着狮子、老虎。</p>	<p>โฆษณาที่ปรากฏบนวิดีโอ 译: 出现在视频上的广告</p>		
<p>图式 8</p> <p>*射体处于界标里面, 界标是一个空间范围, 被看作容器。(交通工具、房子等)。</p>	<p>√</p> <p>例子: <u>火车上</u></p>	<p>√</p> <p>例子: ทหารที่อยู่บนป้อม 译: 在城堡上的军人</p>	<p>×</p>	<p>×</p>
<p>图式 9</p>	<p>√</p> <p>例子:</p>	<p>√</p> <p>例子:</p>	<p>×</p>	<p>×</p>

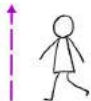

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nia ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](⁴¹)
 <p>*射体与界标都处于观察者的上方。</p>	<p>天上的星星</p>	<p>ดวงจันทร์ทอแสงเจิดจ้า อยู่บนท้องฟ้า 译：月亮在天空上 放射光芒。</p>		
<p>图式 10</p> <p>*射体与界标是一体，射体表示界标的上层部分，大多是词组，“上”是衍生为“上层”意义，即与另界标相比，射体位于高处。</p>	<p>√</p> <p>例子： <u>上嘴唇</u></p>	<p>√</p> <p>例子： ฟันบน 译：上牙</p>	<p>×</p>	<p>×</p>

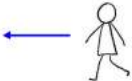
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nɿa ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](¹)
图式 11 *射体和界标都是实体（物体），射体的一部分与界标接触，界标可能是水平位置，也可能是垂直位置。	√ 例子： 我坐在沙发上 一言不发	√ 例子： เก็บผ้าบนราวมาพับ 译：收衣架上的布来叠。	×	×
图式 12 *射体和界标都是实体（物体），射体与界标接触，射体盖在界标上面（外面、表面），如：身体上。界标不确定位置。	√ 例子： 身上穿的这身破衣服	√ 例子： มันอยู่บนเท้าเราแล้วสวย 译：他在我们的脚上看起来漂亮。	×	×

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nia ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](¹ ₁)
<p>图式 13</p> <p>*按照绝对参照点——日出日落的方向为参照点，分为“东南西北”方向。射体处于“北部”。</p>	<p>×</p> <p>例子： 北部</p>	<p>×</p>	<p>√</p> <p>例子： ชี้โลกเหนือ 译：北极</p>	<p>×</p>
<p>图式 14</p> 	<p>√</p> <p>例子： 在水上靠自力漂浮</p>	<p>×</p>	<p>√</p> <p>例子： ก้อนปะการังโผล่เหนือน้ำ 译：珊瑚从水面上伸出来</p>	<p>×</p>

意义/词	上	[bɔn ³³] ()	[nɪa ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹]()
*射体有一部分凸出来越出界标的平面。				
 <p>图式 15</p> <p>*按照界标的头部，移动方向的开始部分，射体高于界标，或先于界标。</p>	√	×	√	×
例子： 上风			例子： ว่าวjuh๑ยู่ด๑นเหนือลม 译：风筝在上风处	
3. 动作趋向意义 (动态方位关系)	√	×	×	√
图式 16	√	×	×	√
	例子： 上台		例子： ลำดับที่จะขึ้นมานแสดง 译：上来表演的顺序	

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nia ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](^๕ น)
 <p>*动态移动，按照参照物的身体（分为“上”、“下”）往上面的方向转移用“上”。</p>				
<p>图式 17 *表示动作从下表面出来，从下面往上面移动。</p> 	<p>√</p> <p>例子： 从<u>地里</u>上来的兽</p>	<p>×</p>	<p>×</p>	<p>√</p> <p>例子： ขึ้นจากน้ำ 译：从水上来</p>

意义/词	上	[bon ³³] ()	[nɿa ²⁴] ()	[k ^h in ⁴¹](上)
图式 18 *表示动作，表达进入了交通工具，如：车、飞机、火车、船等。	√ 例子： <u>上车</u>	×	×	√ 例子： เขาขึ้นรถเมล์มาเอง 译：他自己上公交差过来
图式 19 *表示动作“向前”移动。	√ 例子： <u>追上来</u>	×	×	√ 例子： แฉงขึ้นหน้า 译：往前插入

如果从本义上看，方位词“上”与泰语[bon³³]()相对应，即“位置在高处”，但是泰语中还有两个词可以表达方位概念“上”，即[nia²⁴]()、[k^hin⁴¹](^๓)。从分析结果发现，[nia²⁴]()的本义是绝对方位“北”（名词），但是它已经语法化为修饰语和介，而泰语介词[nia²⁴]()表达的是“上”概念，不是“北”概念；[k^hin⁴¹](^๓)与动词“上”相对应，表达“从低处到高处移动”。从表 3 可看到这些词的异同如下：

(一) “上”与“[bon³³]()”基本的认知图式及意义相同（图式 1-12），可以直接对应。“上”与“[bon³³]()”不仅能表达横向的界标，射体处于界标的表面，而且还能表达纵向的界标等认知图式。例如：

(20a) 西北王的回民公墓已经埋完了，连山上都埋完了。

(20b) แผ่นกระเพาะร้อนที่ติดตั้งบน

(片 电磁发热 的 安装 在 上 桌 饭)

译：安装在饭桌上的电磁发热片。

例（20a）-（20b）表达的是（图式 3），射体的一部分附着在界标里，一部分凸出来，界标可能是水平位置，也可能是垂直位置，或者不确定位置。

(21a) 最终迫使美国侵略者在停战协定书上签字。

(21b) —

(字 上 页 纸)

译：纸上的字

例 (21a) - (21b) 表达的是 (图式 4), 这种图式射体处于界标表面, 如: 字体、照片等。射体没有凸出部分, 已经成为界标的一部分。

(22a) 每走过一个小院, 都见门上贴着一张“本院落无房出租”的告示。

(22b) —

(挂表 上 墙)

译: 墙上的挂表

例 (22a) - (22b) 表达的是 (图式 5), 射体 (是物体) 处于界标上面, 与界标接触。界标处于垂直位置。

(23a) 天花板上悬挂一只吊灯。

(23b) —

(伤口 上 腮)

译: 腮上的伤口

例 (23a) - (23b) 表达的是 (图式 6), 射体与界标的下表面相接触, 界标处于水平位置。

(24a) 看着电视上那个因多管闲事而被打得面目全非的倒霉蛋, 我觉得很伤心。

(24b) —

(影子 反射 上 镜子)

译: 影子反射在镜子上。

例 (24a) - (24b) 表达的是 (图式 7), 射体 (不是物体) 处于界标表面, 界标处于垂直位置, 或不定位置。

(25a) 第二个女人是他在第一次从家乡来北京的火车上认识的。

(25b)

—เครื่องบิน

(塔信用 时间 大部分 旅途 上 飞机)

译：塔信用大部分的时间在飞机上

(26a) 北京的画展很多，这给我提供了不少机会，画展上有许多老外。

(26b)

—ไป

(Daeng 要上去上府邸就好了)

译：Daeng 要上府邸去就好了。

例 (25a) - (26b) 表达的是 (图式 8)，射体处于界标里面，界标是一个空间范围，被看作容器 (交通工具、房子等)。例 (25a) - (25b) 是交通工具，汉语和泰语一样用“上”表达射体处于界标 (交通工具里面)；例 (26a) - (26b) 界标被看成一个空间 (容器)，汉泰同样能用“上”概念来表达。不同的是泰语一般用 [bon³³] () 来指位于“高处”的空间，而用 [na.j³³] () (里) 来指一般的容器空间关系 (里面)，如例 (26a) 泰语用 [na.j³³] (ใน)，而不用 [bon³³] ()。

(27a) 经过专业训练的，更像天上的星星。

(27b)

—

(月亮 放射 光芒 在 上 天空)

译：月亮在天空上放射光芒。

例 (27a) - (27b) 表达的是 (图式 9)，射体与界标都处于观察者的上方。

(28a) 我们所以这是上嘴唇碰上下嘴唇而已吧。

(28b)

—

(嘴唇 上)

译：上唇

例 (28a) - (28b) 表达的是 (图式 10)，射体与界标是一体，射体表示界标的上层部分，大多是词组，“上”是衍生为“上层”意义，即与另界标相比，射体位于高处。[bon³³] () 衍生出“上层”意义，即与另界标相比，射体位于高处。

(29a) 看见一个自称美院的穷学生坐在一只小凳子上给两个中学女生画像。

(29b) —

(收 布 上 衣架 来 叠)

译：收衣架上的布来叠。

例 (29a) - (29b) 表达的是 (图式 11)，射体和界标都是实体 (物体)，射体的一部分与界标接触，界标可能是水平位置，也可能是垂直位置。例 (29a) “穷学生”是“射体”，“小凳子”是“界标”；例 (29b) “布”是“射体”，“衣架”是“界标”，这些例子“射体”的一部分与界标接触，即臀部接触、脚部在地上、布的一部分等，而不是整个实体在界标上面。

(30a) 珠子花儿，头上戴的，头面装饰。

(30b) —

(它 在 上 脚 我们 了 漂亮)

译：他在我们的脚上看起来漂亮。

例 (30a) - (30b) 表达的是 (图式 12)，射体和界标都是实体 (物体)，射体与界标接触，射体盖在界标上面 (外面、表面)，如：身体上。界标可能是水平位置，也可能是垂直位置，不确定位置。

(二) [nia²⁴] () 表达“上”概念的认知图式比[bon³³] () 少, [nia²⁴] () 特有的图式是(图式 13), (图式 13) 是[nia²⁴] () 表达绝对方位概念——“北”。例如:

(31) _____

(方 北)

译: 北方

其中“上”与[nia²⁴] () 相对应的图式是(图式 14、15), (图式 14) 表达“射体有一部分凸出来越出界标的平面”, [bon³³] () 没有这种意义; (图式 15) 是按照界标的头部, 移动方向的开始部分, 射体高于界标, 或先于界标, 例如:

(32a) 游泳, 是在水上靠自力漂浮, 借自身肢体的动作在水中运动前进的技能。

(32b) _____

(珊瑚 伸出 上 水)

译: 珊瑚从水面上伸出来

(33a) 上风

(33b) _____

(风筝 在 处 上 风)

译: 风筝在上风处

例(32a) - (32b) 表达的是(图式 14), 例(33a) - (33b) 表达的是(图式 15) 是“上”与[nia²⁴] () 的共同认知图式, 不能用[bon³³] () 替换。

(三) [bon³³] ()、[nia²⁴] ()都能用来表达空间方位的静态关系，其中(图式 1)和(图式 2)，是“上”与[bon³³] ()、[nia²⁴] ()相同的认知图式，[bon³³] ()、[nia²⁴] ()能互换，但如果表达事物的接触关系一般用[bon³³] ()；表达事物的非接触关系一般用[nia²⁴] ()。例如：

(34a) 他能跟我说什么呢，都晕得都要死了，躺在床上动不了窝儿，就是那样。

(34b)

—

(我 走路 没自信 把 盒 礼物 去 放 上 桌)

译：我没自信地走，把礼物盒放到桌上。

(34c)

—

(十字架 上 屋顶 教堂)

译：教堂屋顶上的十字架

(35a) 沙发上(方)有一盏灯。

(35b) กล้องภาพยนตร์เคลื่อนไปบนภาพเขียนภาพหนึ่ง

(录像机 移动 去 上 画儿 幅 一)

译：录像机在一幅画儿上方移动。

(35c)

—

(漂浮 船 上 珊瑚)

译：船漂浮在珊瑚上(方)。

例(34a) - (34c)表达的是(图式 1)，射体与界标有接触关系，射体位于界标上面。例(35a) - (35c)表达的是(图式 2)，射体与界标没有接触关系，射体位于界标上方。(图式 1)是[bon³³] ()的中心图式，但是泰

语也能用[nɯa²⁴] ()来表达,表示“射体”位置高于“界标”,与“界标”接触。这些句子都能用而且用[bon³³] ()替用(如例(34c));但是有的句子能用[nɯa²⁴] (),而不能用[bon³³] ()(如例(35c))。我们可判定,[nɯa²⁴] ()的语义特征是[-接触],但是[bon³³] ()的语义特征 [+接触]。如果射体与界标表达的是[+接触]要应该用[bon³³] (),能用[nɯa²⁴] ()互换的句子需要看其搭配的词语的语义特征。

(四) “上”的动态关系汉语中用动词“上”,泰语用[kʰm⁴¹]()。[kʰm⁴¹]()与“上”用来表达空间方位的动态关系,其路径是从低处到高处移动,如(图式 16)到(图式 17);(图式 18)是引申来表达“进入某种交通工具”;(图式 19)还引申来表达“向前”的意思,与“前”相同。例如:

(36a) 好像刚刚上台, 还没来得及细细品味做演员的感觉, 我就下来了。

(36b)

(拿上放上架木)

译: 拿起放在木架上

(37a) 从地里上来的兽

(37b)

(上从水)

译: 从水上

(38a) 我也加快脚步挤上地铁。

(38b)

(请他上飞机吧)

译：请他上飞机吧

(39a) 那个熊孩子欢呼了一声就被追上来的妈妈拧着耳朵揪了回去。

(39b)

(插入上前)

译：往前插入

例 (36a) - (36b) 表达的是 (图式 16) ; 例 (37a) - (37b) 表达的是 (图式 17) ; 例 (38a) - (38b) 表达的是 (图式 18) ; 例 (39a) - (39b) 表达的是 (图式 18) 。可见, 汉泰表达动态关系“上”的认知图式都相同。汉语“上”表达动态关系用“动词”作谓语或补语; 泰语[k^hin⁴¹]()的词性比较复杂多样, 能充当“动词”、“修饰语”、“介词”等, 但是其表达的意思是相同, 表达“上”的动态关系。

3. 汉泰“上”概念在语法、认知语义上的异同及产生偏误情况¹

汉语方位词的使用范围很广, 它能充当构词语素 (相当于形容词) ; 本身可单独充当句子成分, 如主语、宾语等; 另外具有粘着性, 必须与名词、介词相结合才能充当句子成分, 如“名词+方位词”、“介词+方位词”、“在+名词+方位词”结构等。泰语不同的词及其搭配结构会产生不同的意义。

分析结果显示, 汉语和泰语的相同之处不多, 如“上”与“[k^hin⁴¹]()”作动词时可以一一对应, 这一点易于学生掌握。大多数汉泰方位概念的表达在语

¹ 学生学习方位词的偏误情况, 本文借鉴王思思 (2013) 和张小克 (2014) 的研究成果来分析其产生偏误现象的原因。

法特征上具有不同的特征和结构,这也是学生产生偏误现象的原因,如遗漏、误加、误代、缺用等情况。本文归纳学生学习方位词的偏误因素如下:

(一) 汉泰的语序的不同。虽然汉语和泰语句子的语序都是“SVO”形式。但是在构词方面:汉语可以“前置”或“后置”,而泰语构词结构是“中心语+修饰语”;名词短语的顺序也不同。汉语是“修饰语+中心语”,而泰语是“中心语+修饰语”。

(二) 汉泰表达方位概念的词的语法结构不对应,如:汉语“名词+方位词”结构,泰语用“介词+名词”。例如:

(40) *中间有小桌子, (CJX'上) 桌子 (↙) 有杂志和花瓶, (CJX下) 桌子 (↙) 有地毯。

例(40)学生把汉语方位词“上”看成泰语介词[bon³³](),因为其表达的意思一样,都是“上”概念。另外,也把“下”看成泰语介词[ta j⁴¹]()等。泰语的表达是“[bon³³ to⁴⁵³]()”、“[ta j⁴¹ to⁴⁵³]()”。

(41) *老师 (CQ 在) 黑板上写了几个例句。

泰译: 2-3 ประโยค _____

(42) *最后一点饭,我倒在碗 (CQ 上) 了。

泰译: ข้าวที่เหลือฉันค่น้อย ฉัน _____

(43) *电视 (CQ 上) 介绍了不少中国名胜古迹。

泰译: ทีวีแนะนำโบราณสถานที่มีชื่อเสียงของจีนมากมาย

¹说明英文的偏误标注: CJX: 语序错误, (CJX 错序); () 正确的语序位置

CQ: 缺词 CC: 措词

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

例(41)就从泰语表达的句子来看,泰语直接用介词[bon³³]()和后面的名词[kra²²da n³³dam³³]()组合成介词短语,放在谓语后面表示地点。汉语介词“在”,翻译成泰语是介词[tʰi:⁴¹](ที่),介词[tʰi:⁴¹](ที่)一般不能与其他介词组合,因此,该例句泰国学生就遗漏了“在”,只用方位词“上”。

例(42)泰语用[tʰe:³³loŋ³³naj³³cʰam³³](),泰国学生将汉语介词“在”看成表示两个事物之间的位置关系(动词“在”的意思),因此只用“在”,不用“上”。此外,该类例子中,由于泰国人将这里的“碗”看成容器,因此多用[naj³³]()“里”(倒在碗里面了的意思)。

例(43)泰语一般可省略介词,因此在这个例句中,泰国学生遗漏了方位词“上”。

(三) 泰语表达方位概念的词词性及结构复杂

由上文可知,泰语表达方位概念的词性比汉语复杂。汉语只用“上”就能表达这些概念,结构也比较固定;但是泰语需要依赖整体结构判定应该使用哪个词。如:[bon³³]()、[nɯa²⁴]()和[kʰɯn⁴¹](ใน)的词性虽有交叉之处,有时候仍然不能互换。

(四) 语义认知特征因素

虽然中国和泰国人都有同样的基本空间概念“上”,但是两种语言对这些概念的理解并不完全相同。泰语本身表达“上”使用不同的词,辨别这些词的异同时,泰国人有时也容易混淆,而外国学生更容易产生误用。例如:

(44) *衣服(CC里 上)有五个口子。

(45) *在这个社会(CC里 上),人们都要去工作。

(46) *我在学习(CC里 上)不认真,所以我的汉语说不好。

(47) *我看到报纸(CC里 上)写着通知:万象老师已经决定了。

例(44) - (47)是“里”和“上”的不同的认知图式:泰国人一般用[naj³³]() (里)表达空间容量,不能用[bon³³]();但是汉语一般用“上”。因此例(44) - (45)是常见的一种偏误现象。例(46)表达范围,汉语用“上”,而泰语用[naj³³ da:m⁴¹]() (里面、方面)。例(47)表示表面时汉语用“上”,泰语也视为表面“上” [bon³³](),但多数认为字体在报纸里面,因此用[naj³³]() (里)。可见,如果不强调位置是在“表面”或“空间之内”,泰语[bon³³]()和[naj³³]()可以互换。泰语多用[naj³³]()来表达“空间容器图式”,但汉语用“上”表达“空间容器图式”也是很普遍的现象。因此,例(44) - (47)中学生就误用了“里”,这是汉泰不同文化及认知背景造成的不同方位表达。

本文认为在认知语义方面,常见的问题还体现在“上、下”概念之上。由于汉语“上、下”的认知及意象图式很多,泰语表达这些概念的词的认知图式大多包含在里边,所以这对于泰国学生是有利的,但对中国学生学泰语来说是弊的一方面。

另外,“上”、“里”、“中”与泰语相对应的词的认知研究,也是一个很重要的问题。本文在分析过程中也发现汉语“上”,用泰语来表达在很多情况下用“[naj³³]() (里)”。

4. 结语

综上所述，由于泰语有三个词可以表达“上”的方位概念。其中表达静态关系的[bon³³] ()、[nia²⁴] ()有时也能互用，泰国人在使用这些词时主要依靠自己的语感，但并不能准确说明原因。通过本文的分析我们可以看出它们的搭配结构规律，更加了解二者在不同情况下表达的不同意义。此外，我们还总结出汉语“上”和泰语[bon³³] ()、[nia²⁴] ()、[k^hin⁴¹]()的词类、搭配结构和它们的认知语义，了解它们的异同。希望本文能减少泰国学生学习方位词“上”时的误用、混用等偏误现象，而且也能为对汉泰语教学提供一定的参考依据。

本文认为对汉泰方位概念“上”的认知语义对比分析有助于加深我们对两种语言和两个民族认知规律的理解，同时为方位隐喻研究打下基础。我们可以以此为基础，进一步研究方位概念，希望能够为第二语言教学做出贡献。

参考文献

- 齐沪扬 1998《现代汉语空间问题研究》[M]，上海：学林出版社。
- 齐沪扬 1998《现代汉语空间系统》[J]，世界汉语教学，第1期。
- 蓝纯 2005《认知语言学与隐喻研究》[M]，北京：外语教学与研究出版社。
- 李宇明 1999《空间在世界认知中的地位——语言与认知关系的考察》[J].
湖北大学学报，第3期。
- 吕叔湘 1999《现代汉语八百词》（增订本）[M]，北京：商务印书馆。
- 马鹏举、郑敏 2008《现代汉语方位词的定义、类型和范围》[J]，
现代语文，第3期。
- 王思思 2013《泰国留学生汉语方位词系的研究》[D]，西南大学硕士学位论文。
- 文炼 1984《处所、时间和方位》[M]，上海：上海教育出版社。
- 张斌 2010《现代汉语描写语法》[M]，北京：商务印书馆。
- 张小克 2014《泰国学生汉语偏误分析》[M].广州：世界图书出版有限公司。
- 中国科学院语言研究所词典编辑室编 2012《现代汉语词典》[M]，
北京：商务印书馆。
- กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์ทหารราบ,
. (泰国皇家学术院, 1950, 《泰语词典》)
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๒.
(泰国皇家学术院, 2001, 《泰语词典》)
- จรัสดาว อินทรทัศน์. กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นบุพบทในภาษาไทย. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙. (查拉稻•音塔拉达(Jaratdao
Indharathat), 1996, 《泰语动词语法化为介词研究》)
- พิมพ์ บำรุงสุข. คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

- (拼葩•番茸曙(Phimpha Bamrungsuk), 1972, 《泰语中的兼类词》)
ราตรี แจ่มนิยม. การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖. (啦笛•赞尼永 (Ratree Chamniyom), 2003,
《泰语从动词语法化为介词的历时》考察)
วิจินต์ ภาณุพงศ์ .โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.๒๕๓๒ , (维金•帕努蓬博士 (Vijin Phanupong) ,
1989, 《泰语结构: 语法体系》)
อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ชนิดของคำในภาษาไทยการวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์โดยอาศัย
ฐานข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันสองล้านคำ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย, ๒๕๔๓.(阿玛拉•巴喜拉达信教授(Amara Prasithrathsint), 2000,
《泰语词类研究》)

การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่อง มโนทัศน์พื้นที่ “บน” :
กรณีศึกษา คำว่า “shàng” ในภาษาจีนแมนดาริน และ “บน” “เหนือ”
“ขึ้น” ในภาษาไทย
(บทแปลโดยสุรูป)

อรณิศา วิริยนานนท์¹

บทนำ

ถึงแม้ว่าภาษาจีนและภาษาไทยจะมีความคล้ายคลึงกันในหลายๆ ด้าน เช่น ภาษาจีนและไทยต่างถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาคำโดด ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกเพศ พจน์หรือกาล รูปประโยคมีการเรียงลำดับคำแบบ ประธาน กริยา กรรม แต่เนื่องจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม พื้นฐานมโนทัศน์และการเรียนรู้ของผู้ใช้ภาษาจึงมีความแตกต่างกันตามไปด้วย โดยสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากการใช้ภาษานั้นๆ เช่น มโนทัศน์พื้นที่ (spatial concept) เป็นต้น

ไม่ว่าชาติใดภาษาใดต่างก็มีการเรียนรู้เรื่องพื้นที่ เช่น บน ล่าง หน้า หลัง ซ้าย ขวา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการระบุตำแหน่งแหล่งที่ของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ โดยแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งของต่างๆ กับตำแหน่งของผู้พูด ในภาษาจีนใช้ “คำบอกทิศทาง” (方位词) เป็นหลักในการสื่อมโนทัศน์พื้นที่ สำหรับระบบไวยากรณ์ไทยนั้นไม่มี “คำบอกทิศทาง” ภาษาไทยใช้ “คำบุพบท” นอกจากนี้ยังพบว่า “คำวิเศษณ์” “คำนาม” และ “กริยา” ก็สามารถแสดงมโนทัศน์พื้นที่ได้เช่นกัน ไม่เพียงแต่ลักษณะทางไวยากรณ์

¹ อรณิศา วิริยนานนท์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาและนิรุกติศาสตร์จีน มหาวิทยาลัยเจ้าเจียง สาธารณรัฐประชาชนจีน

โครงสร้างและตำแหน่งของคำที่แตกต่างกันเท่านั้น ในด้านมโนทัศน์ของผู้พูดในการสื่อความหมายด้านพื้นที่เหล่านี้ก็มีความแตกต่าง

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ในช่วงหลายปีมานี้ การศึกษาเรื่อง“คำบอกทิศทาง” เป็นหัวข้อที่นักวิจัยภาษาจีนให้ความสำคัญ และมีผลงานวิจัยออกมาเป็นจำนวนมาก (เช่น Fang Jingmin(1987,1999,2002,2004); Lan Chun(1999); Cai Yongqiang(2010); Cai Shumei(2012) เป็นต้น) แต่การศึกษาเรื่องการบอกมโนทัศน์พื้นที่ในภาษาไทยนั้นมีจำนวนน้อยมาก และไม่เป็นระบบ มีเพียงงานวิจัยด้านชนิดของคำ และความหมายของคำบุพบทสื่อความสัมพันธ์ด้านสถานที่เท่านั้น (เช่น พิมพา บำรุงสุข(1972); อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2000) เป็นต้น)

จากที่กล่าวมาข้างต้น มโนทัศน์พื้นที่ เป็นเรื่องพื้นฐานในการสื่อสารของมนุษย์ สามารถสะท้อนความคิดของผู้ใช้ภาษาผ่านภาษาที่ใช้ได้ ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่า การศึกษาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของมโนทัศน์พื้นที่ “บน”ในภาษาจีนแมนดาริน กับภาษาไทย จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาอ้างอิง เพื่อประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาจีนและภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ

1. การเปรียบเทียบลักษณะทางไวยากรณ์ ความหมายและการใช้ ระหว่างคำว่า shàng (上) กับคำ บน เหนือ และขึ้น ในภาษาไทย

ภาษาจีนใช้ “คำบอกทิศทาง” (方位词) เป็นหลักในการสื่อมโนทัศน์พื้นที่ โดยส่วนมากต้องใช้คู่กับคำบุพบท ประกอบกันเป็นโครงสร้าง “คำบุพบท+คำนาม+คำบอกทิศทาง” นอกจากนี้คำบอกทิศทางบางคำ เช่น shàng และ xià สามารถทำหน้าที่กริยาในประโยคได้ เป็นต้น

แต่สำหรับระบบไวยากรณ์ไทยนั้นไม่มี “คำบอกทิศทาง” ภาษาไทยใช้ “คำบุพบท” ในการบ่งความสัมพันธ์ทางด้านสถานที่ นอกจากนี้ยังพบว่า “คำวิเศษณ์” “คำนาม” และ “กริยา” ก็สามารถแสดงมโนทัศน์พื้นที่ได้เช่นกัน จากการวิเคราะห์เบื้องต้น สรุปความแตกต่างระหว่างคำทั้ง 4 คำ ดังนี้

ตารางที่ 1 : การเปรียบเทียบชนิดของคำ วลี และความหมาย ของคำ shàng บน เหนือ และขึ้น

คำ	ชนิดของคำ	วลี	ความหมาย
上(shàng)	1.คำบอกทิศทาง 2.คำกริยา	1.วลีบอกทิศทาง 2.บุพบทวลี	- ความสัมพันธ์เชิงสถิตย “บน” (Static relation) ¹ -ความสัมพันธ์เชิงกิจกรรม “บน” (Dynamic relation) ²
บน	1.คำนาม 2.คำบุพบท 3.คำวิเศษณ์ ³ (ขยายคำนาม)	1. บุพบทวลี -สถานวลี ⁴ - สถานวลีลดฐานะ ⁵ 2.นามวลี	- ความสัมพันธ์เชิงสถิตย “บน” (Static relation)
เหนือ	1.คำนาม	1. บุพบทวลี	- ความสัมพันธ์เชิงสถิตย

¹ ความสัมพันธ์เชิงสถิตย หมายถึง ความสัมพันธ์ของวัตถุซึ่งคงอยู่ในสภาพหยุดนิ่ง

² ความสัมพันธ์เชิงกิจกรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ของวัตถุซึ่งเกิดขึ้นจากการเคลื่อนที่ของวัตถุ

³ ในภาษาไทย “คำวิเศษณ์” มี 2 ประเภท คือ “คำวิเศษณ์ขยายคำนาม” และ “คำวิเศษณ์ขยายภาคแสดง” ซึ่งตรงกับ คำคุณศัพท์ และกริยวิเศษณ์ ตำแหน่งของคำวิเศษณ์ในภาษาไทย จะวางอยู่หลังคำหลัก

⁴ สถานวลี จะทำหน้าที่เป็น “หน่วยเสริมบอกสถานที่” ตำแหน่ง ไว้ต้นประโยค กลางประโยค(หลังประธาน) หรือท้ายประโยคได้ โดยไม่ทำให้ความหมายรวมของประโยคเปลี่ยนไป แต่จะเน้นต่างกันตามลำดับ เช่น ในครัวไฟสว่างดี ไฟสว่างดีในครัว บนสะพานรถตายบ่อย รถตายบ่อยบนสะพาน เป็นต้น (วิจิตรน ภาณุพงศ์, 2532 หน้า 93-94)

⁵ สถานวลีลดฐานะ เป็น “หน่วยเสริมพิเศษ” ในประโยค ทำหน้าที่ขยายคำนามหรือคำกริยาด้านหน้า สถานวลีลดฐานะ เมื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายกริยวลี จะย้ายไปอยู่ต้นประโยคไม่ได้ (วิจิตรน ภาณุพงศ์, 2532 หน้า 89-91)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2558

คำ	ชนิดของคำ	วลี	ความหมาย
	2.คำบุพบท 3.คำวิเศษณ์ (ขยายคำนาม)	-สถานวลี - สถานวลีลดฐานะ 2.นามวลี	“บน” (Static relation) - ทิศ “เหนือ” (Direction “North”)
ขึ้น	1.คำกริยา 2.คำบุพบท 3.คำวิเศษณ์ (ขยายคำนาม และกริยา)	1. กริยาวลี 2. บุพบทวลี - สถานวลีลดฐานะ 3. นามวลี	- ความสัมพันธ์เชิงกิจกรรม “บน” (Dynamic relation)

คำว่า shàng ในภาษาจีนเป็นได้ทั้งคำบอกทิศทางและคำกริยา (ทำหน้าที่ภาคแสดง และส่วนเสริม) สำหรับภาษาไทย คำว่า บน เหนือ ขึ้น มีการใช้งานที่แตกต่างกันชัดเจน หากต้องการบอกความสัมพันธ์เชิงสถิตย์ “บน” (Static relation) สามารถใช้ “บน” (คำบุพบท คำวิเศษณ์ คำนาม) หรือ “เหนือ” (คำบุพบท) ได้ เนื่องจากคำว่า “เหนือ” (คำนาม คำวิเศษณ์) จะสื่อความหมายทิศทาง “เหนือ” และไม่สามารถแสดงความหมาย “บน” ได้ นอกจากนี้ หากต้องการแสดงความหมายความสัมพันธ์เชิงกิจกรรม (Dynamic relation) จะต้องใช้คำว่า “ขึ้น” (คำกริยา คำวิเศษณ์ และคำบุพบท) จะเห็นได้ว่า มโนทัศน์ “บน” ในภาษาจีนสามารถใช้ “shàng” เพียง 1 คำ ก็สามารถสื่อความได้ทั้งหมด แต่ภาษาไทย ทั้ง 3 คำ แตกต่างกันไปตามโครงสร้าง ความหมายและหน้าที่ของคำในประโยค รายละเอียดมีดังนี้

1.1 หน่วยคำ (คำประสม)

ภาษาจีน คำบอกทิศทาง “shàng” เป็นได้ทั้งส่วนประกอบด้านหน้าและด้านหลัง เช่น

(1) 上身

(2) 皇上

ภาษาไทย เมื่อเป็นหน่วยคำ คำว่า “บน” “เหนือ” และ “ขึ้น” เป็นคำวิเศษณ์ วางไว้หลังคำหลัก ทำหน้าที่ขยายคำนามหลักด้านหน้า ซึ่งทั้ง 3 คำ เมื่อเป็นส่วนประกอบของคำผสมแล้ว จะแสดงความแตกต่างกัน ดังนี้

(3) ด้านบน

(4) ด้านเหนือ

(5) ทางขึ้น

“บน” หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงสถิติ “บน”

“เหนือ” หมายถึง “ทิศเหนือ”

“ขึ้น” หมายถึง “การเคลื่อนที่จากที่ต่ำไปที่สูง”

1.2 การใช้เดี่ยว

โดยปกติแล้ว “shàng” “บน” “เหนือ” และ “ขึ้น” ไม่สามารถใช้โดดๆ ได้ จะต้องไปประกอบกับคำอื่นเป็นวลีบอกทิศทาง บุพบทวลี หรือนามวลี เพื่อทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ในประโยคได้อย่างสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีตัวอย่างข้อมูลจำนวนหนึ่งซึ่ง “shàng” “บน” “เหนือ” และ “ขึ้น” ใช้เดี่ยว ได้ โดยคำบอกทิศทาง “shàng” ทำหน้าที่ประธานของประโยค หมายถึง ข้างบน ด้านบน หรือเมื่อเป็นกริยาในประโยค หมายถึง การเคลื่อนที่จากที่ต่ำไปที่สูง เช่น “上有天堂，下有苏杭” (ด้านบนมีสวรรค์ ด้านล่างมีซูโจวและหังโจว) หรือ “上楼梯” (ขึ้นบันได) เป็นต้น

ภาษาไทย “บน” (คำนาม) ทำหน้าที่กรรมของประโยค หมายถึง ข้างบน ด้านบน “เหนือ” (คำนาม) ทำหน้าที่กรรมของประโยค หมายถึง ทิศเหนือ “ขึ้น” (กริยา) ทำหน้าที่ภาคแสดงของประโยค หมายถึง การเคลื่อนที่จากที่ต่ำไปที่สูง

จะเห็นได้ว่า มีเพียง “shàng” (กริยา) และ “ขึ้น” (กริยา) เท่านั้น ที่ทำหน้าที่ในประโยคเป็นภาคแสดงเช่นเดียวกัน ในขณะที่คำบอกทิศทาง “shàng” และ “บน” “เหนือ” ทำหน้าที่ในประโยคแตกต่างกัน คือ “shàng” ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค แต่ “บน” “เหนือ” ทำหน้าที่กรรมของประโยคเท่านั้น เช่น “ผู้ใหญ่บ้านเตือนว่าอยู่บนนี้ตายแน่” และ “น้ำป่าจากเหนือ” เป็นต้น

1.3 ประกอบกับคำตรงข้าม เป็นคำประสม

“shàng” ประกอบกับคำตรงข้าม “xià” ใช้รวมกันเป็น “上下” (shàngxià) สื่อความหมายถึงพื้นที่ “บนล่าง” และสามารถสื่อถึงความหมายอื่นได้ เช่น การประมาณตัวเลขคร่าวๆ เป็นต้น

ภาษาไทย ไม่มีการใช้งานในลักษณะนี้

1.4 โครงสร้าง “คำนาม+shàng”

วลีบอกทิศทาง “คำนาม+คำบอกทิศทาง “shàng” ” สามารถทำหน้าที่ประธาน ส่วนขยายคำนาม และ กรรม

เมื่อเทียบกับโครงสร้างในภาษาไทยแล้ว ตรงกับบุพบทวลี “คำบุพบท(บน เหนือ)+คำนาม” ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนาม หรือภาคแสดงเท่านั้น ไม่สามารถทำหน้าที่ประธาน หรือ กรรม ของประโยคได้ เช่น

(6) 他把书放到桌上。

(7) พลอยเอนหลังลงบนที่นอน

(8) ไม่กางเขนเหนือหลังคาโบสถ์ทำจากโลหะฝังกระจกสีน้ำเงิน

1.5 ลำดับคำในประโยคของการใช้คำ shàng บน เหนือ และขึ้น

1.5.1 โครงสร้าง “คำบุพบท+คำนาม+shàng+คำกริยา”

บุพบทวลี “คำบุพบท+คำนาม+คำบอกทิศทาง “shàng” ” วางไว้หน้าคำกริยา ทำหน้าที่ส่วนขยายภาคแสดง

เมื่อเทียบกับโครงสร้างในภาษาไทยแล้ว ตรงกับบุพพทวลี “คำบุพพท(บน เหนือ)+ คำนาม+ภาคแสดง” หรือ “ภาคแสดง+คำบุพพท(บน เหนือ)+คำนาม” จะทำหน้าที่เป็น “หน่วยเสริมบอกสถานที่” สามารถวางในตำแหน่งต้นประโยคหรือท้ายประโยคได้ เช่น

(9) 离开小酒馆，我们在路上慢悠悠地走着。

(10) บนผนังห้องเหนือโต๊ะหนังสือ ติดแผ่นกระดาษ

(11) คุณจะต้องติดหลอดไฟซึ่งเปรียบเสมือนแสงอาทิตย์สมมติอยู่เหนือตู้ปลา

1.5.2 โครงสร้าง “คำกริยา+คำบุพพท+คำนาม+shàng”

บุพพทวลี “คำบุพพท+คำนาม+คำบอกทิศทาง “shàng”” วางไว้หลังคำกริยา ทำหน้าที่ส่วนเสริมภาคแสดง

เมื่อเทียบกับโครงสร้างในภาษาไทยแล้ว ตรงกับบุพพทวลี “ภาคแสดง+คำบุพพท(บน เหนือ)+คำนาม” ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายภาคแสดงเท่านั้น เช่น

(12) 血儿滴在地上。

(13) คลื่นสัญญาณจะถูกบันทึกลงบนแถบแม่เหล็ก

(14) นื่องเห็นปลาการ์ตูนนี้ไม่ว่าอยู่เหนือดอกไม้ทะเล

1.5.3 โครงสร้าง “คำบุพพท+shàng+คำกริยา”

บุพพทวลี “คำบุพพท+คำบอกทิศทาง “shàng”” วางไว้หน้าคำกริยา ทำหน้าที่ส่วนขยายภาคแสดง

เมื่อเทียบกับโครงสร้างในภาษาไทยแล้ว ตรงกับโครงสร้าง “ภาคแสดง+คำบุพพท+ คำนาม(บน เหนือ)” ในโครงสร้างนี้ “บน” และ “เหนือ” เป็นคำนาม ใช้ประกอบกับคำบุพพทด้านหน้า เป็นบุพพทวลี ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายภาคแสดง แต่ “บน” และ “เหนือ” เมื่อเป็นคำนาม จะสื่อความหมายที่แตกต่างกัน “บน” หมายถึง “ด้านบน” และ “เหนือ” หมายถึง “ทิศเหนือ”

นอกจากนี้ ยังสามารถใช้คำบุพพท “ขึ้น” ในโครงสร้าง “คำกริยา+คำบุพพท(ขึ้น)+คำนาม” เช่น

(15) 从下往上爬，好半天都喘不过气来。

(16) การกระจายอำนาจการบริหารจากบนลงไปสู่ระดับล่าง

(17) น้ำป่าจากเหนือ

(18) หมุ่มรูปหล่อสองคนโดดขึ้นฝั่ง

1.6 การใช้เพื่อบอกทิศทางของการกระทำ

ภาษาจีนใช้คำบอกทิศทาง“shàng” เป็นส่วนเสริมบอกทิศทาง

เมื่อเทียบกับโครงสร้างในภาษาไทยแล้ว ตรงกับกริยาวลี ดังโครงสร้าง “คำกริยา+ คำวิเศษณ์(ขึ้น)” หมายถึงทิศทางของกริยาซึ่งเคลื่อนที่จากที่ต่ำไปยังที่สูง

(19) 我也加快脚步爬上去。

(20) เดินขึ้นไปโดดย่ำไปมาอยู่บนที่นอนของเธอ

1.7 การใช้เพื่อแสดงความหมายโดยนัย

ภาษาจีนใช้คำบอกทิศทาง “shàng” เป็นส่วนเสริมบอกผล และส่วนเสริมบอกความเป็นไปได้

ในไวยากรณ์ไทยไม่มีส่วนเสริม แต่พบว่า “ขึ้น” สามารถสื่อความหมายโดยนัยอื่นๆ ได้ เช่น เลียงไม่ขึ้น เป็นต้น

(21) 你才来北京多久呀，就为自己买上了这么好的房子。

(22) 你不下苦功夫就不能赶上他们。

2. การเปรียบเทียบด้านอรรถศาสตร์ปริชาน ระหว่างคำว่า shàng (上) กับ บน เหนือ และขึ้น ในภาษาไทย จากการวิเคราะห์หมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา¹ ต่อคำว่า shàng (上) บน เหนือ และขึ้น สรุปเป็นภาพร่าง ตามตารางด้านล่างนี้

¹ คลังข้อมูลภาษาจีน รวบรวมจากฐานข้อมูลภาษาจีนปัจจุบัน มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (北京大学中国语言学研究中心，现代汉语语料库) : <http://ccl.pku.edu.cn/corpus.asp>

คลังข้อมูลภาษาไทย รวบรวมจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ซึ่งจัดทำโดยภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNCII/>

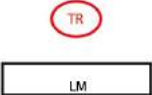
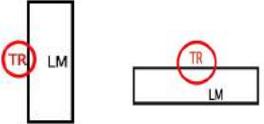
ตารางที่ 2 : การเปรียบเทียบภาพร่างของคำ shàng บน เหนือ และขึ้น

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
ความสัมพันธ์เชิงสถิตย “บน” (Static relation)	√	√	√	×
ภาพร่าง 1 ¹ จากมุมมองแนวนอน “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ด้านบนและสัมผัสพื้นผิว” สิ่งอ้างอิง”	√	√	√	×

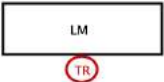
¹ TR (Trajector) คือ “สิ่งที่เคลื่อนที่”

LM(Landmark) คือ “สิ่งอ้างอิง” หมายถึงวัตถุพื้นหลัง ซึ่งเป็นตัวบอกตำแหน่งและทิศทางของ “สิ่งที่เคลื่อนที่”

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2558

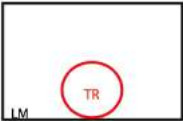
ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
ภาพร่าง 2 จากมุมมองแนวนอน “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ด้านบนแต่ไม่สัมผัสพื้นผิว”สิ่งอ้างอิง”	√	√	√	×
ภาพร่าง 3 จากมุมมองแนวนอนและแนวตั้ง ส่วนหนึ่งของ “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่	√	√	×	×

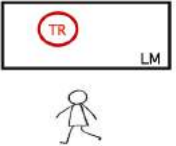
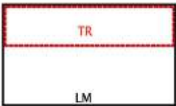
ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
ในพื้นที่ผิว”สิ่งอ้างอิง”				
<p>ภาพร่าง 4</p> <p>จากมุมมองแนวนอน “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ด้านบนพื้นผิว”สิ่งอ้างอิง” หรืออาจมองได้ว่า “สิ่งที่เคลื่อนที่” เป็นส่วนหนึ่งของ”สิ่งอ้างอิง”</p>	√	√	×	×

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
<p>ภาพร่าง 5</p> <p>จาก มุมมองแนวตั้ง “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ด้านบนและสัมผัสพื้นผิว” สิ่ง อ้างอิง”</p>	√	√	×	×
<p>ภาพร่าง 6</p> <p>จากมุมมองแนวนอน “สิ่งที่</p>	√	√	×	×

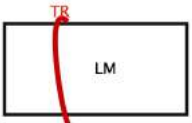
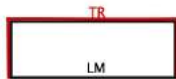
ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
เคลื่อนที่”อยู่ด้านล่างและสัมผัสพื้นผิว”สิ่งอ้างอิง”				
<p>ภาพร่าง 7</p> <p>จากมุมมองแนวตั้ง “สิ่งทีเคลื่อนที่”อยู่ด้านบนพื้นผิว”สิ่งอ้างอิง” หรืออาจมองได้ว่า “สิ่งทีเคลื่อนที่”รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง</p>	√	√	×	×

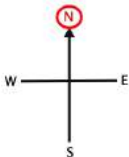
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2558

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
ของ”สิ่งอ้างอิง”				
ภาพร่าง 8 “สิ่งที่เคลื่อนที่”อยู่ด้านใน”สิ่งอ้างอิง”(มอง“สิ่งอ้างอิง”คล้ายภาพขณะที่บรรจุ เช่น ห้อง พาหนะเดินทาง เป็นต้น)	√	√	×	×
ภาพร่าง 9	√	√	×	×

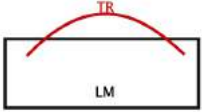

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
 <p>“สิ่งที่เคลื่อนที่”และ”สิ่งอ้างอิง” อยู่ด้านบนของผู้สังเกตการณ์”</p>				
<p>ภาพร่าง 10</p> <p>จากมุมมองแนวนอน “สิ่งที่เคลื่อนที่”และ”สิ่งอ้างอิง” ทั้ง 2</p>	√	√	×	×

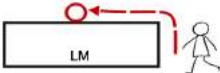
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
สิ่งเป็นส่วนเดียวกัน แต่ตำแหน่งของ “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ชั้นบนของ “สิ่งอ้างอิง”				
ภาพร่าง 11 บางส่วนของ “สิ่งที่เคลื่อนที่” สัมผัสกับ “สิ่งอ้างอิง”	√	√	×	×
ภาพร่าง 12 	√	√	×	×

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
<p>“สิ่งที่เคลื่อนที่”อยู่ด้านบน ปกคลุม และสัมผัสกับ”สิ่งอ้างอิง” เช่นปกคลุมพื้นผิว เป็นต้น</p>				
<p>ภาพร่าง 13</p> <p>อ้างอิงจากทิศทางการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์ “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่บริเวณ”ทิศเหนือ”</p>	×	×	√	×

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2558

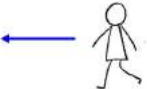
ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
 <p>ภาพร่าง 14</p> <p>จากมุมมองแนวนอน บางส่วนของ “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่ใต้ระดับพื้นผิวของ “สิ่งอ้างอิง” และมีบางส่วนที่ออกมาเหนือพื้นผิวของ “สิ่งอ้างอิง”</p>	√	×	√	×
 <p>ภาพร่าง 15</p>	√	×	√	×

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
อ้างอิงจากส่วนหัวของ”สิ่งอ้างอิง” “สิ่งที่เคลื่อนที่” อยู่สูงกว่าส่วนหัว(จุดเริ่มต้น) หรือถึงก่อนส่วนหัว(จุดเริ่มต้น)ของสิ่งอ้างอิง				
ความสัมพันธ์เชิงกิจกรรม “บน”	√	×	×	√
ภาพร่าง 16 	√	×	×	√

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
 <p>อ้างอิงจากร่างกายของ”สิ่ง เคลื่อนที่” เคลื่อนที่ไปยังด้านบน หรือด้านที่สูงกว่า”สิ่งอ้างอิง”</p>				
<p>ภาพร่าง 17 ”สิ่งที่เคลื่อนที่” เคลื่อนที่ไปยัง ด้านบนหรือด้านที่สูงกว่า”สิ่ง</p> 	√	×	×	√

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
อ้างอิง” โดยเคลื่อนที่ขึ้นมาจากพื้นผิวของ”สิ่งอ้างอิง”				
ภาพร่าง 18 ”สิ่งที่เคลื่อนที่” เคลื่อนที่ไปยังด้านในของ”สิ่งอ้างอิง”(สิ่งที่อ้างอิงคล้ายกับภาชนะบรรจุ เช่น ห้อง ยานพาหนะ เป็นต้น)	√	×	×	√

ภาพร่าง/คำ	上	บน	เหนือ	ขึ้น
ภาพร่าง 19 ”สิ่งที่เคลื่อนที่” เคลื่อนที่ไปยัง ด้านหน้า	√	×	×	√

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพร่าง (Image schema) ของ “shàng” และ “บน” ตรงกัน 12 ภาพ (ภาพร่างที่ 1- 12) ส่วนภาพร่าง (Image schema) ของ “shàng” และ “เหนือ” ตรงกันเพียง 4 ภาพเท่านั้น (ภาพร่างที่ 1, 2, 14 และ 15) ดังนั้น ภาพร่างที่ต่างกัน เหล่านี้ “บน” และ “เหนือ” ไม่สามารถใช้แทนกันได้

ภาพร่างที่ 1 และ 2 คือ ภาพร่างที่ตรงกันระหว่างคำทั้ง 3 คำ เช่น

(23a)他能跟我说什么呢，都晕得都要死了，躺在床上动不了窝儿，就是那样。

(23b) ฉันเดินตัวลืบเอากล่องของขวัญไปวางบนโต๊ะ

(23c) ไม้กางเขนเหนือหลังคาโบสถ์

(24a) 沙发上(方)有一盏灯。

(24b) กล้องภาพยนตร์เคลื่อนไปบนภาพเขียนภาพหนึ่ง

(24c) ลอยเรือเหนือแนวปะการัง

ตัวอย่างที่ (23a) - (23c) มโนทัศน์ของผู้พูด คือ ภาพร่างที่ 1 วัตถุ 1 อยู่ด้านบนของ วัตถุ 2 (สัมผัสพื้นผิว)

ตัวอย่างที่ (24a) - (24c) มโนทัศน์ของผู้พูด คือ ภาพร่างที่ 2 วัตถุ 1 อยู่ด้านบนของ วัตถุ 2 (ไม่สัมผัสพื้นผิว)

ภาพร่างที่ 1 เป็น ภาพร่างหลักของ “บน” ภาพร่างที่ 2 เป็น ภาพร่างหลักของ “เหนือ” หากคำกริยาสื่อถึงการสัมผัสพื้นผิวระหว่างวัตถุทั้ง 2 จะต้องใช้ “บน” หากสื่อถึงวัตถุ ซึ่งไม่สัมผัสพื้นผิว จะต้องใช้ “เหนือ” ดังเช่นตัวอย่าง (23c) สามารถใช้ “บน” แทนได้ และ ตัวอย่าง (24b) สามารถใช้ “เหนือ” แทนได้ แต่ตัวอย่าง (23b) ใช้คำกริยา “วาง” ดังนั้น วัตถุทั้ง 2 จะต้องสัมผัสพื้นผิวกัน จึงไม่สามารถใช้ “เหนือ” แทนได้ เช่นเดียวกับตัวอย่าง (24c) ใช้คำกริยา “ลอย” ดังนั้น วัตถุทั้ง 2 จะต้องไม่สัมผัสพื้นผิวกัน จึงไม่สามารถใช้ “บน” แทนได้

สำหรับ “shàng” และ “ขึ้น” ภาพร่างตรงกันทั้งหมด 4 ภาพ (ภาพร่างที่ 16-19) โดยภาพร่างที่ 16-17 หมายถึงทิศทางการเคลื่อนที่จากที่ต่ำไปสู่ที่สูง ภาพร่างที่ 18 หมายถึงการเคลื่อนที่เข้าไปสู่อานพาหนะ ภาพร่างที่ 19 หมายถึงการเคลื่อนที่ไปด้านหน้า เป็นต้น

3. การศึกษาความแตกต่างของลักษณะทางไวยากรณ์และอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งก่อให้เกิดข้อผิดพลาดในการใช้คำบอกทิศทาง shàng (上) บน เหนือ และขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาไทยและจีน ในการสื่อถึงมโนทัศน์ “บน” มีไม่มากนัก เช่น shàng (上) และขึ้น เมื่อเป็นคำกริยา ทำหน้าที่ภาคแสดงในประโยค เป็นต้น แต่นอกเหนือจากนี้ ลักษณะทางไวยากรณ์ของ shàng (上) บน เหนือ และขึ้น แตกต่างกันออกไปตามโครงสร้าง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการใช้คำเหล่านี้ เช่น ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการไม่ปรากฏคำหรือส่วนประกอบของประโยคในตำแหน่งที่ควรปรากฏ การปรากฏคำเกินจำเป็น การใช้คำไม่ถูกต้อง เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุปสาเหตุการเกิดข้อผิดพลาดการใช้คำบอกทิศทาง shàng (上) บน เหนือ และขึ้น ดังต่อไปนี้

3.1 ความแตกต่างในการลำดับคำของภาษาไทยและภาษาจีน

ถึงแม้ว่ารูปประโยคของภาษาไทยและภาษาจีนมีการเรียงคำแบบ ประธาน กริยา กรรม แต่ด้านการเรียงส่วนขยายของคำ หรือ ประโยค มีความแตกต่างกัน เช่น ในภาษาจีนส่วนขยายอยู่หน้าคำหลัก แต่ในภาษาไทย คำหลักอยู่หน้าส่วนขยาย เป็นต้น

นอกจากนี้ โครงสร้างทางไวยากรณ์ของทั้งสองภาษา ก็แตกต่างกัน เช่น โครงสร้าง “คำนาม+shàng” เมื่อเป็นภาษาไทยแล้วจะอยู่ในโครงสร้าง “คำบุพบท+คำนาม” เช่น

(25) *中间有小桌子, (CJX-上)¹桌子有杂志和花瓶, (CJX-下) 桌子有地毯。

¹ _CJX: การลำดับคำผิด CQ: การตกหล่นของคำ CC: การใช้คำผิด

ตัวอย่างที่ (25) ผู้เรียนภาษาจีนระดับเบื้องต้นมักจะใช้ “shàng” แทนคำบุพบท “บน” เนื่องจากความหมายของทั้งสองคำเหมือนกัน ผู้เรียนจึงใช้ “shàng” วางไว้หน้าคำนาม ซึ่งใช้ตามโครงสร้าง “คำบุพบท+คำนาม” (บนโต๊ะ) หรือ (ใต้โต๊ะ) ในภาษาไทย

(26) *老师 (cǎo 在) 黑板上写了几个例句。

ภาษาไทย : ครูเขียนประโยค 2-3 ประโยค**บนกระดานดำ**

(27) *电视 (cǎo 上) 介绍了不少中国名胜古迹。

ภาษาไทย : โทรทัศน์แนะนำโบราณสถานที่มีชื่อเสียงของจีนมากมาย

ตัวอย่างที่ (26) ผู้เรียนใช้บุพบทวลี “บนกระดานดำ” ทำหน้าที่หน่วยเสริมสถานที่ของประโยค ซึ่งในภาษาจีนจะต้องใช้โครงสร้าง “คำบุพบท(zài)+คำนาม+shàng” คำบุพบท在 (zài) เมื่อแปลเป็นภาษาไทยจะตรงกับคำบุพบท “ที่” ซึ่งไม่ใช่ควบคู่กับบุพบทอื่นๆ ดังนั้น ผู้เรียนจึงตกลงคำบุพบท在 (zài) เหลือเพียงคำบอกทิศทาง “shàng”

ตัวอย่างที่ (27) คำบุพบทในภาษาไทย สามารถละได้ ดังนั้นในประโยคนี้ ผู้เรียนตกลงคำบอกทิศทาง “shàng”

3.2 ลักษณะของคำ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ของคำที่แสดงมโนทัศน์ “บน” ในภาษาไทยค่อนข้างซับซ้อน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะของคำ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ของคำที่แสดงมโนทัศน์ “บน” ในภาษาไทยค่อนข้างซับซ้อน ภาษาจีนใช้เพียงคำบอกทิศทาง “shàng” เพียง 1 คำ ก็สามารถแสดงมโนทัศน์ “บน” ได้ อีกทั้ง โครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาจีนแน่นอนชัดเจน ในขณะที่ภาษาไทยจะต้องวิเคราะห์โครงสร้างประโยคและความหมายของวลีหรือประโยคนั้นๆ ก่อน จึงจะสามารถเลือกใช้คำที่ถูกต้องได้ เนื่องจากชนิดของคำของคำว่า “บน” “เหนือ” และ “ขึ้น” มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน

3.3 ปัจจัยด้านอรรถศาสตร์ปริชาน

ถึงแม้ว่า มโนทัศน์ “บน” เป็นมโนทัศน์ทิศทางที่เป็นสากล แต่มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนและภาษาไทย ในการสื่อความหมายด้านพื้นที่เหล่านี้ก็ความแตกต่างกัน ในภาษาจีนใช้เพียงคำบอกทิศทาง “Shàng” แต่ภาษาไทยใช้คำ 3 คำที่แตกต่างกัน เพื่อการแสดงมโนทัศน์ “บน”

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์พบว่า “Shàng” เมื่อใช้ภาษาไทยในการสื่อความหมายทิศทาง ภาษาไทยใช้คำบุพบท “ใน” (มโนทัศน์ “ใน”) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านการเรียนรู้ของผู้ใช้ภาษาจีนและภาษาไทย เช่น

(28) *衣服 (cc里) 有五个口子。

(29) *在这个社会 (cc里)，人们都要去工作。

(30) *我在学习 (cc里) 不认真，所以我的汉语说不好。

(31) *我看到报纸 (cc里) 写着通知：万象老师已经决定了。

โดยปกติคนไทยใช้คำบุพบท “ใน” ในการแสดงมโนทัศน์ต่อภาพร่างในลักษณะที่มีพื้นที่สำหรับการบรรจุ (Container space) ไม่ใช่ “บน” แต่ในภาษาจีนส่วนใหญ่ใช้คำว่า “Shàng” ดังนั้นในตัวอย่างที่ (28) - (31) ผู้เรียนจึงใช้คำว่า “l” (ใน) แทน “shàng” (บน)

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากภาษาไทยใช้คำถึง 3 คำ ในการแสดงมโนทัศน์ “บน” หากต้องการบอกความสัมพันธ์เชิงสถิติ “บน” คำว่า “บน” และ “เหนือ” ซึ่งทำหน้าที่คำบุพบท สามารถใช้แทนกันได้บางกรณี จากการวิเคราะห์พบว่า ลักษณะทางไวยากรณ์ มีความสัมพันธ์กับความหมาย เมื่อ “บน” และ “เหนือ” ทำหน้าที่ต่างกัน ความหมายก็แตกต่างกัน

นอกจากนี้ บทความฉบับนี้ได้สรุปความแตกต่างระหว่างคำบอกทิศทาง “shàng” ในภาษาจีน กับคำว่า “บน” “เหนือ” และ “ขึ้น” ในภาษาไทย ทั้งในด้านลักษณะของคำ โครงสร้างทางไวยากรณ์ และอรรถศาสตร์ปรีชาของผู้ใช้ภาษาทั้งสองภาษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษ้อ้างอิง เพื่อประยุกต์ในการสอน ภาษาจีนและภาษาไทยให้ชาวต่างชาติต่อไป